

פִּוּרִים

סימן א

האם המלמדים יקבלו מעטפות מהורים, או שזה שוחד

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

בחדר מלמדים היה ויכוח מאד גדול, בענין הכסף שההורים נותנים למלמדים בפורים:

כידוע שההורים שולחים מעטפות למלמד בפורים, יש מלמד שטען, שכיון שהוא חושש להפליה בין התלמידים, כי ישנם כאלו שלא נותנים כסף, או שנותנים פחות, הוא נוהג לתת לאשתו לפתוח את המעטפות, ולא תאמר לו כמה כל אחד נתן.

אמר לו מלמד שני, אולי יש בזה חשש גזל, כי הרי ההורים נותנים את הכסף רק בשביל שהמלמד יתייחס יותר יפה אל הילד, והם כן רוצים שהמלמד ידע מי הביא וכמה, ורק על דעת כן הם נותנים את הכסף, ולולי זאת אולי לא היו נותנים.

אחד המלמדים אמר שלדעתו זה שוחד, והרי התורה אסרה שוחד, ואולי גם למלמדים אסור לקבל שוחד, וכדי להמחיש את חומרת הדבר, סיפר סיפור נורא, אבל הוא יודע במי מדובר, והסיפור הוא אמיתי.

היה מלמד שהתעקש לא להעלות ילד לכיתה הבאה, וכולם התפלאו כי אמנם הילד לא הכי מבריק, אבל אין שום סיבה להשאירו כיתה, וילדים פחות טובים ממנו עולים כיתה. הביאו גורם חיצוני שיבדוק, ואמנם המלמד טען טענות טובות, אבל לאחר בחינה מדוקדקת בעומק

נפשו של המלמד, הוברר שעיקר חששו היה, כי האבא היה משקיע הרבה כספים למלמד, והמלמד חשש ששנה הבאה הוא לא יקבל... המלמד עצמו טען נתונים שונים, וגם לא הבין עד כמה היה נגוע, ואכן לאחר מכן הפסיק לקבל מתנות גדולות מהורים.

מלמד נוסף טען, כי הוא לא מוכן לקבל בשום אופן כסף באמצע שנה, אלא רק בסוף שנה, כי אם הוא יקבל באמצע השנה, הוא לא יוכל לחנך, כי אם הוא יצטרך להעמיד את הילד במקום, הוא לא יצחק עליו, כי הרי הוא קיבל כסף, ואם הוא ילטרף אז זה בגלל הכסף שקיבל.

נשאלת השאלה הצדק עם מי, האם ראוי לתת למלמד כסף, האם זה נקרא שוחד, ומלמד שצריך את הכסף, האם ראוי יותר שלא יראה כמה קיבל?

תשובה

טענות המלמדים שזה שוחד היא צודקת, אבל זה שוחד המותר, כמבואר בילקוט שמעוני (ריש ויגש, קונטרס אחרון) שצריך להחניף לשלשה, ואחד מהם הוא רבו שילמד עמו תורה, ויעוין בארחות צדיקים (שער החניפות) שכתב: 'ומצוה גדולה להחניף לתלמידיו ולחבריו, כדי שילמדו ושישמעו לדבריו לקבל תוכחתו לקיים המצוות'. הרי לפנינו שמותר ומצוה להחניף לרבו, ואם כן מותר לשחד את המלמדים, וגם אם המלמד מרגיש שזה משחד אותו, אין בזה איסור.

ואם נתנו סכום גדול מאוד של כסף, שהוא יותר מהמקובל, שמעתי מגיסי מרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א שיש להחזיר את הכסף לאחר הפורים, שאמנם להורים יש מצוה לשלם, אך לרבי יש מצוה להשיב לאחר הפורים את המתנה הגדולה שקיבל, [ולא ישיב בפורים עצמו כי בפורים לא ראוי לבייש את נותן משלוח המנות אך לאחר הפורים מצוה להשיב].

בנוסף לכך, ההורים הנוהגים לתת לא רק כשוחד, אלא כאות הכרת הטוב, שהמלמדים עובדים קשה במשך השנה, כדי לחנך את ילדיהם במקומם, והכרת הטוב היא אחת המדות החשובות ביותר.

ועל פי זה נראה שבאופן רגיל ההנהגה הראויה היא לראות כמה כסף כל הורה נתן, שהרי יש מצוה עליו לשחד את הרב, [ואם יהיה סכום גדול מדאי יוכל להשיב], ואין לו לחשוש שאולי יש הורים שאין להם כסף לתת, שהרי יש עוד

דרכים להחניף לרב, ולא רק על ידי מתן כסף, אלא גם על ידי אמירת שבחים רבים במהלך השנה, וכיוצא בזה, והוא כעין המבואר בבבא מציעא (דף ס ע"א): רבי יהודה אומר לא יחלק החנוני קליות ואגוזין לתינוקות, מפני שהוא מרגילן לבא אצלו. וחכמים מתירין... דאמר ליה אנא מפליגנא אמגוזי, ואת פליג שיסקי, יעו"ש. וה"ה בעניננו, ולפעמים מחמאות מועילות הרבה יותר מאשר כסף.

ואין חשש שהמלמד לא יחנך טוב את תלמידו, כי הרי לא התלמיד נתן את הכסף, אלא הוריו, וכל הורה רוצה שהמלמד כן יחנך את הילד כשעושה מעשה לא טוב, וכי ההורים נותנים כסף למלמדים בשביל שיעלים עיין מעוולות שבנו עושה?! הרי אדרבה הוא רוצה שיחנכו כראוי כדי שיגדל לתפארת.

אמנם אם יש הורים שאינם נותנים כסף, וגם אינם שולחים מחמאות, בכל זאת יש למלמד להתעלות על עצמו, ולהתייחס אליהם כאילו שנתנו, וידע שמבני עניים תצא תורה, והקב"ה משלם שכר טוב על ילדים אלו הרבה יותר מאשר ההורים.

אכן מלמד שמרגיש את ההרגשות הנ"ל שהמתנה הגדולה תשחד אותו, ולכן אינו רוצה להסתכל במעטפות, ראוי שלפני פורים יודיע להורי התלמידים שהוא אינו מסתכל על כמות הכסף שיש במעטפות, שלא לגרום להורים לתת יותר מכפי יכולתם כדי לשחדו שילמד את בנם טוב יותר, ובכל זאת על ההורים לתת בשביל הכרת הטוב. [ויעוין עוד בקובץ "ווי העמודים מס' 6 עמוד מו].

סימן ב

הבחור נתן משלוח מנות, ונודע שזה היה מנה של חברו

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

בישיבה אצלנו ארגנו משלוח מנות, כאשר הכינו לכל בחור מנה ארוזה עבור סעודת פורים, וקבעו שכל בחור יזכה במנה אחת, ויתן אותה לחבירו, וכך כל אחד מקיים את מצות משלוח מנות בהידור, כי זה ממש סעודת פורים.

מצאתי מנה על השולחן, לקחתי אותה ונתתי אותה לחבירי, ואמרתי לו שיזכה במנה, כדי שאוכל לקיים מצות משלוח מנות.